

Μελέτη του γλωσσικού σεξισμού σε κείμενα του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου

Αντικείμενο της έρευνας αποτελεί η μελέτη του γλωσσικού σεξισμού σε κείμενα από τον χώρο του Πανεπιστημίου. Για τον σκοπό αυτό μελετήθηκαν κείμενα από ιστοσελίδες Τμημάτων του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου, έντυπα αιτήσεων και ανακοινώσεις Γραμματειών των Τμημάτων και επίσημα διοικητικά έγγραφα του Πανεπιστημίου, όπως ο *Κώδικας Δεοντολογίας και Καλής Πρακτικής*. Στις ενότητες που ακολουθούν παρουσιάζονται τα ευρήματα για τη δήλωση του φύλου στις βαθμίδες των μελών ΔΕΠ στο Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου (ενότητα 1), σε διοικητικά έγγραφα του Πανεπιστημίου, όπως έντυπα αιτήσεων και ανακοινώσεις Γραμματειών (ενότητα 2), και προτάσεις για αναδιτύπωση του *Κώδικα Δεοντολογίας και Καλής Πρακτικής* του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου σε μη σεξιστική γλώσσα (ενότητα 3).

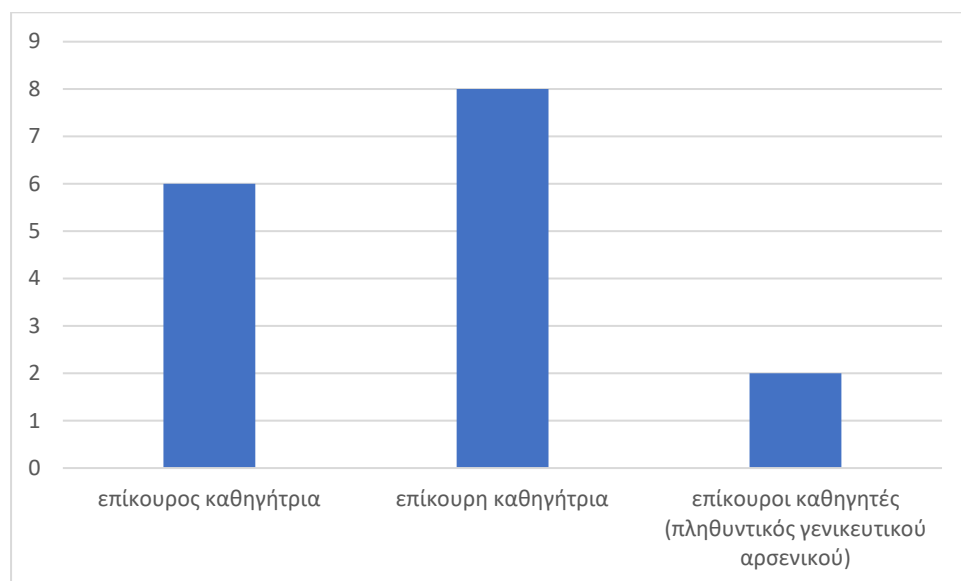
Η μελέτη της σεξιστικής γλώσσας σε επίσημα κείμενα του Πανεπιστημίου και η διατύπωση προτάσεων για την εξάλειψή της είναι απαραίτητες για την εναρμόνιση του Πανεπιστημίου μας όχι μόνο με τον ίδιο τον *Κώδικα Δεοντολογίας και Καλής Πρακτικής* αλλά και με τον νόμο 4604/2019, ο οποίος στο άρθρο 12 αναφέρει ότι «απαγορεύεται η χρήση διατυπώσεων που υποκρύπτουν ή εμπεριέχουν έμφυλη διάκριση, κατά τη σύνταξη των διοικητικών εγγράφων», ενώ στο άρθρο 14 ορίζει ότι συνιστά πειθαρχικό παράπτωμα «η παραβίαση της αρχής της ισότητας, των ίσων ευκαιριών και της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών σε θέματα εργασίας και απασχόλησης, σύμφωνα με τον ν. 3896/2010, και η χρήση γλώσσας έμφυλης διάκρισης» (βλ. *Ιδρυματικό Σχέδιο Δράσης για την Ισότητα των Φύλων Πανεπιστημίου Πελοποννήσου, 2021-2023*, σελίδες 7-8, διαθέσιμο στο: <https://isotita.uop.gr/sxedio-drasis/>)

1. Δήλωση του φύλου στις βαθμίδες των μελών ΔΕΠ στο Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου

Τα δεδομένα για το πώς δηλώνεται το φύλο ανά βαθμίδα μελών ΔΕΠ αντλήθηκαν από τις ιστοσελίδες των Τμημάτων του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου. Αναζητήθηκαν τα μέλη ΔΕΠ που εργάζονται σε όλα τα Τμήματα και καταγράφηκε πώς δηλώνεται η βαθμίδα τους, δηλαδή αν ονομάζονται καθηγήτριες – καθηγητές, αναπληρωτές καθηγητές – αναπληρώτριες καθηγήτριες κ.λπ. Όπως βρέθηκε, τα Τμήματα ακολουθούν διαφορετικές στρατηγικές σε σχέση με τη δήλωση του φύλου. Σε ορισμένα Τμήματα η αναφορά εξειδικεύεται σε συγκεκριμένα πρόσωπα, ενώ σε άλλα γίνεται γενικευτική αναφορά σε όλα τα μέλη ΔΕΠ μιας βαθμίδας.

Στην πρώτη περίπτωση, όταν δηλαδή η ιδιότητα αναφέρεται για κάθε πρόσωπο χωριστά, συνήθως στις βαθμίδες του καθηγητή/της καθηγήτριας και του αναπληρωτή καθηγητή/της αναπληρώτριας καθηγήτριας γίνεται χρήση λεξιλογίου που δηλώνει το φύλο. Έτσι, όταν γίνεται αναφορά σε άνδρα, χρησιμοποιείται ο όρος *καθηγητής* ή *αναπληρωτής καθηγητής*, ενώ, όταν γίνεται αναφορά σε γυναίκα, *καθηγήτρια* ή *αναπληρώτρια καθηγήτρια*. Στις άλλες δύο βαθμίδες όμως παρατηρούνται διαφορετικές επιλογές. Η μικρότερη ποικιλία επιλογών παρατηρείται στη χαμηλότερη βαθμίδα, όπου για όλους τους άντρες και όλες τις γυναίκες χρησιμοποιείται ο όρος *λέκτορας* ή *λέκτορας εφαρμογών*. Χρησιμοποιείται δηλαδή ο τύπος του αρσενικού και για τις γυναίκες. Η μεγαλύτερη ποικιλία επιλογών παρατηρείται στη βαθμίδα του επίκουρου καθηγητή/της επίκουρης καθηγήτριας, όπου για τις γυναίκες επιλέγεται στον ενικό είτε ο όρος *επίκουρη καθηγήτρια* είτε ο όρος *επίκουρος καθηγήτρια*.

Όπως φαίνεται στο Γράφημα 1, συχνότερη είναι η χρήση του όρου *επίκουρη καθηγήτρια* (8 Τμήματα), όπου και το επίθετο και το ουσιαστικό είναι σε θηλυκό γένος, και λίγο σπανιότερη η χρήση του όρου *επίκουρος καθηγήτρια* (6 Τμήματα), όπου επιλέγεται η χρήση του λόγιου δικατάληκτου επιθέτου *ο, η επίκουρος*. Η χρήση λόγιων τύπων για τη δήλωση του θηλυκού συνηθίζεται ειδικά στα θηλυκά επαγγελματικά που συνδέονται με επαγγέλματα κύρους. Παρ' όλα αυτά, η επιλογή, όπως εδώ, ενός τύπου σε *-ος* που θυμίζει αρσενικό για τη δήλωση ενός θηλυκού ατόμου δεν φαίνεται να αιτιολογείται διαφορετικά, παρά μόνο ως προσπάθεια άντλησης κύρους μέσα από τη χρήση του λόγιου τύπου που παραπέμπει σε αρσενικό γένος.

Γράφημα 1. Όροι που χρησιμοποιούνται για τις γυναίκες στη βαθμίδα του επίκουρου καθηγητή/ της επίκουρης καθηγήτριας

Στη δεύτερη περίπτωση, όταν δηλαδή η ιδιότητα αναφέρεται σε ομάδες ατόμων στις οποίες περιλαμβάνονται γυναίκες και άντρες, παρατηρήθηκε ότι συνηθίζεται να χρησιμοποιείται ο γενικευτικός τύπος του αρσενικού, όπως, για παράδειγμα, στην ιστοσελίδα του *Τμήματος Επιστήμης και Τεχνολογίας Τροφίμων*. Στο πλαίσιο αυτής της γενικευτικής χρήσης του αρσενικού εμφανίζονται και οι χρήσεις του όρου *επίκουροι καθηγητές* στο Γράφημα 1 (2 Τμήματα), στους οποίους μπορεί να περιλαμβάνονται άντρες και γυναίκες.

Με βάση τα παραπάνω παρατηρείται ότι υπάρχουν στοιχεία σεξιστικής γλώσσας στη δήλωση των βαθμίδων των μελών ΔΕΠ του Πανεπιστημίου. Για να μην αποκρύπτονται οι γυναίκες που υπηρετούν στις δύο χαμηλότερες βαθμίδες, προτείνεται να χρησιμοποιούνται οι όροι *επίκουρη καθηγήτρια* και *λεκτόρισα*. Επιπλέον, προτείνεται η αποφυγή χρήσης του γενικευτικού αρσενικού για αναφορά σε ομάδες γυναικών και αντρών.

2. Δήλωση του φύλου σε διοικητικά έγγραφα των Τμημάτων του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου

2.1 Δήλωση του φύλου σε έντυπα αιτήσεων των Γραμματειών

Για τη μελέτη της δήλωσης του φύλου στα έντυπα των αιτήσεων των Γραμματειών συγκεντρώθηκαν από τις ιστοσελίδες έξι τυχαίων Τμημάτων του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου δύο αιτήσεις από κάθε Τμήμα. Μελετήθηκαν έγγραφα των εξής Τμημάτων: Τμήμα Γεωπονίας, Τμήμα Επιστήμης Διατροφής και Διαιτολογίας, Τμήμα Ηλεκτρολόγων Μηχανικών και Μηχανικών Υπολογιστών, Τμήμα Θεατρικών Σπουδών, Τμήμα Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής, Τμήμα Φιλολογίας.

Όπως παρατηρήθηκε, η ταυτόχρονη χρήση τύπων του αρσενικού και του θηλυκού γίνεται συνήθως σε συγκεκριμένο σημείο των εγγράφων, ενώ σε άλλα σημεία των εγγράφων γίνεται χρήση γενικευτικού αρσενικού. Πιο συγκεκριμένα, στο τέλος του εγγράφου, στο σημείο όπου το πρόσωπο που αιτείται ή δηλώνει τα παραπάνω υπογράφει, εμφανίζονται πάντοτε τύποι που αναφέρονται και στα δύο φύλα, όπως *ο/η αιτών/ούσα ή ο/η αιτ..., υπογραφή φοιτητή/τριας*. Αξίζει να σημειωθεί ως εξαίρεση η επιλογή *ο-η δηλών* σε έγγραφο του *Τμήματος Μηχανολόγων Μηχανικών και Μηχανικών Υπολογιστών*, όπου χρησιμοποιούνται ταυτόχρονα άρθρα αρσενικού και θηλυκού γένους (*ο και η*), αλλά η μετοχή δίνεται στο αρσενικό (δεν αναφέρεται ως *δηλούσα*).

Σε άλλα σημεία των εγγράφων παρατηρήθηκε η χρήση γενικευτικού αρσενικού (στον ενικό και στον πληθυντικό αριθμό) για την αναφορά σε ιδιότητες όπως αυτή του φοιτητή/της φοιτήτριας (π.χ. *αριθμός μητρώου σπουδαστή ή φοιτητή*) και του καθηγητή/της καθηγήτριας (π.χ. *διδάσκων, διδάσκοντες, επιβλέπων, συνεπιβλέπων*). Μόνο σε ένα έγγραφο του Τμήματος *Θεατρικών Σπουδών* γίνεται χρήση σε ένα σημείο αρσενικού και θηλυκού και μάλιστα με πρόταξη του θηλυκού (*επιστρέφεται θεωρημένο στην φοιτήτρια/φοιτητή*).

Όπως φαίνεται από τα παραπάνω, μπορούν να γίνουν βελτιώσεις στις αιτήσεις των Γραμματειών έτσι ώστε να αποφεύγεται η σεξιστική γλώσσα. Εκτός από το σημείο της υπογραφής, όπου έχει καθιερωθεί η χρήση τύπων και του αρσενικού και του θηλυκού, η επιλογή αυτή μπορεί να επεκταθεί και στο υπόλοιπο κείμενο των αιτήσεων. Συνεπώς, προτείνεται να χρησιμοποιούνται οι τύποι και του αρσενικού και του θηλυκού όπου μπορεί να γίνεται αναφορά και σε γυναίκες και σε άντρες (π.χ. *φοιτητές και φοιτήτριες, διδάσκοντες και διδάσκουσες, συνεπιβλέπων και συνεπιβλέπουσα κ.ο.κ.*).

2.2 Δήλωση του φύλου σε ανακοινώσεις των Γραμματειών

Για τη μελέτη της δήλωσης του φύλου σε κείμενα ανακοινώσεων των Γραμματειών συγκεντρώθηκαν από τις ιστοσελίδες έξι τυχαίων Τμημάτων του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου δύο ανακοινώσεις από κάθε Τμήμα, εκτός δύο Τμημάτων όπου δεν ήταν δυνατή η εύρεση δεύτερου αρχείου. Μελετήθηκαν έγγραφα των εξής Τμημάτων: Τμήμα Επιστήμης και Τεχνολογίας Τροφίμων, Τμήμα Κοινωνικής και Εκπαιδευτικής Πολιτικής, Τμήμα Οικονομικών Επιστημών, Τμήμα Παραστατικών και Ψηφιακών Σπουδών, Τμήμα Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών, Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Διεθνών Σχέσεων.

Διαπιστώθηκε ότι στις ανακοινώσεις των Γραμματειών γίνεται κατά κύριο λόγο χρήση γενικευτικού αρσενικού στον πληθυντικό αριθμό (π.χ. *φοιτητές, υποψήφιοι, απόφοιτοι*,

επιτυχόντες), αλλά και στον ενικό (π.χ. *κάθε υποψήφιος, εξεταζόμενος, επιτηρητής*). Μόνο σε μία ανακοίνωση του *Τμήματος Παραστατικών και Ψηφιακών Σπουδών* βρέθηκε να γίνεται χρήση τύπων που να αναφέρονται και στα δύο φύλα, με αναφορά σε φοιτητές και σε φοιτήτριες. Στην ίδια όμως ανακοίνωση χρησιμοποιείται και γενικευτικό αρσενικό όταν, για παράδειγμα, γίνεται λόγος για τους «προσκεκλημένους ομιλητές» που είναι «καλλιτέχνες, ακαδημαϊκοί, διευθυντικά στελέχη και άλλοι εκπρόσωποι σημαντικών πολιτιστικών φορέων ...». Η χρήση του γενικευτικού αρσενικού είναι ιδιαίτερα ακατάλληλη εδώ καθώς η πρώτη ομιλήτρια στη «Σειρά Διαλέξεων Καριέρας» τυχαίνει να είναι γυναίκα.

Όπως φαίνεται, είναι αναγκαίο να βελτιωθούν και τα κείμενα των ανακοινώσεων των Γραμματειών με στόχο την αποφυγή χρήσης σεξιστικής γλώσσας. Η χρήση του γενικευτικού αρσενικού στον πληθυντικό και σπανιότερα στον ενικό πρέπει να αποφεύγεται και στη θέση του να χρησιμοποιούνται ταυτόχρονα οι τύποι του αρσενικού και του θηλυκού γένους (π.χ. *φοιτητές και φοιτήτριες, υποψήφιοι και υποψήφιας, απόφοιτοι και απόφοιτες, επιτυχόντες και επιτυχούσες κ.λπ.*), ώστε να γίνεται αναφορά σε γυναίκες και άντρες.

3. Προτάσεις για αναδιατύπωση του Κώδικα Δεοντολογίας και Καλής Πρακτικής του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου σε μη σεξιστική γλώσσα

Στον *Κώδικα Δεοντολογίας και Καλής Πρακτικής* γίνεται γενικά χρήση του γενικευτικού αρσενικού γένους για αναφορά σε γυναίκες και άνδρες. Αξίζει να σημειωθεί ότι στην τέταρτη σελίδα (Άρθρο 4, παράγραφος 2) του *Κώδικα* σε υποσημείωση αναφέρονται τα εξής: «Σε όλο το κείμενο όπου αναφέρεται το αρσενικό (ερευνητής, εργαζόμενος, φοιτητής) θα εννοείται και η αντίστοιχη χρήση του θηλυκού (π.χ. ερευνήτρια, εργαζόμενη, φοιτήτρια, κ.λπ.) καθώς και το αντίστροφο εκτός αν υπάρχει σαφής διαφοροποίηση». Αρχικά, δεν είναι κατανοητό γιατί η υποσημείωση μπαίνει σε αυτό το σημείο και όχι στην αρχή του κειμένου, καθώς πριν από αυτό υπάρχουν πολλές χρήσεις γενικευτικού αρσενικού. Επιπλέον, παρότι γράφεται ότι και με τη χρήση θηλυκού εννοείται και το αρσενικό, δεν παρατηρείται σε κανένα σημείο του κειμένου η χρήση αποκλειστικά θηλυκού. Τέλος, είναι αξιοσημείωτο ότι η παράλληλη χρήση αρσενικού και θηλυκού γίνεται μόνο μία φορά σε όλο το κείμενο για αναφορά στους φοιτητές και στις φοιτήτριες (σελίδα 5: Άρθρο 4, παράγραφος 8): «Οι καθηγητές και όλες οι κατηγορίες διδασκόντων οφείλουν σε όλους τους φοιτητές και φοιτήτριες ίσο σεβασμό και μέριμνα, ανεξάρτητα από το φύλο τους, την εθνική τους προέλευση ...», χωρίς να εξηγείται γιατί μόνο σε αυτή την περίπτωση ήταν απαραίτητη η ταυτόχρονη χρήση και των δύο τύπων.

Όπως παρατηρήθηκε από τη μελέτη του κειμένου, το λεξιλόγιο το οποίο χρησιμοποιείται σε γενικευτικό αρσενικό αφορά κυρίως μέλη της ακαδημαϊκής κοινότητας, όπως, μεταξύ άλλων, φοιτητές και φοιτήτριες, καθηγητές και καθηγήτριες (αλλιώς διδάσκουσες και διδάσκοντες), ερευνητές και ερευνήτριες, διοικητικές θέσεις μελών ΔΕΠ (π.χ. Πρύτανης, Κοσμήτορας, που αναφέρονται μόνο στο αρσενικό). Σε ορισμένες περιπτώσεις γίνεται χρήση συμπεριληπτικού λεξιλογίου σε ουδέτερο γένος, όπως στις φράσεις *μέλη της ακαδημαϊκής κοινότητας, μέλη ΔΕΠ, μέλη του διδακτικού προσωπικού, μέλη του Ιδρύματος*. Το τελευταίο είναι μια θετική πρακτική, καθώς πρόκειται για όρους που περιλαμβάνουν και αναφέρονται και σε γυναίκες και σε άντρες.

Παρ' όλα αυτά, όπως φαίνεται από τα παραπάνω, υπάρχουν πολλά περιθώρια βελτίωσης του κειμένου του *Κώδικα* με στόχο τη χρήση μη σεξιστικής γλώσσας. Με βάση τον *Οδηγό*

χρήσης μη σεξιστικής γλώσσας στα διοικητικά έγγραφα (Γκασούκα & Γεωργαλλίδου 2018, διαθέσιμο από την Ιστοσελίδα της Γενικής Γραμματείας Δημογραφικής και Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων: <https://isotita.gr>), προτείνουμε την ταυτόχρονη αναφορά σε γυναίκες και άντρες με τη χρήση και των δύο γραμματικών γενών σε όλες τις περιπτώσεις, καθώς στο κείμενο που μελετάμε δεν γίνεται αναφορά σε συγκεκριμένα πρόσωπα. Εκτός από τύπους του θηλυκού που είναι καθιερωμένοι όπως *φοιτήτριες, ερευνήτριες, διδάσκουσες, εργαζόμενες*, προτείνεται και η χρήση θηλυκών τύπων που χρησιμοποιούνται τα τελευταία χρόνια όπως *Κοσμητόρισσα, Πρυτάνισσα, επιστημόνισσα* κ.λπ., καθώς οι όροι αυτοί επιτρέπουν την ορατότητα των γυναικών με αυτές τις ιδιότητες. Έχουν υποβληθεί προτάσεις αλλαγών μέσα στο κείμενο με υπογράμμιση. Παράλληλα με τις αλλαγές αυτές προτείνεται να αφαιρεθεί η υποσημείωση που σχολιάστηκε στην αρχή της ενότητας, η οποία μετά τις αλλαγές δεν είναι απαραίτητη.

Τέλος, είναι σημαντικό να ανοίξει η συζήτηση στο Πανεπιστήμιο για την αλλαγή του τίτλου θεσμών όπως ο «Συνήγορος του φοιτητή», ο οποίος αναφέρεται στο κείμενο του *Κώδικα Δεοντολογίας και Καλής Πρακτικής*, σε «Συνήγορο του φοιτητή και της φοιτήτριας» έτσι ώστε να αναφέρεται και στα δύο φύλα.